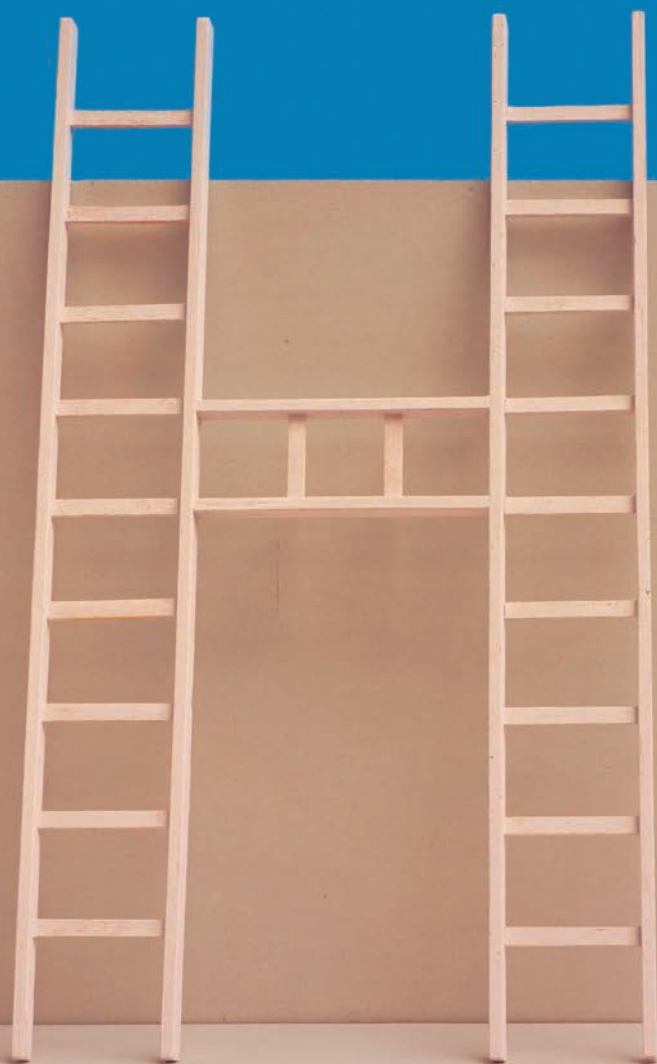

RUTGER BREGMAN

LA HUMANITAT
Una història d'esperança

Traducció de Maria Rosich

Empíries

Rutger Bregman

La humanitat
Una història d'esperança

Traducció de Maria Rosich Andreu

Editorial Empúries
Barcelona

Títol original: *De Meeste Mensen Deugen*

Copyright © 2019 by Rutger Bregman
DE MEESTE MENSEN DEUGEN originated on The Correspondent,
unbreaking news.

www.thecorrespondent.com

Infographics by De Correspondent.

All rights reserved including the rights of reproduction
rights of reproduction in whole or in part in any form.

Primera edició: setembre del 2021

© de la traducció: Maria Rosich Andreu, 2021

Aquesta publicació ha estat possible amb el suport econòmic
de la Dutch Foundation for Literature

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.

Editorial Empúries

Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona

info@grup62.com

www.editorialempuries.cat

Fotocomposició: Moelmo

DIPÒSIT LEGAL: B. I I.734-2021

ISBN: 978-84-18833-00-7

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic
i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació
d'aquesta obra requereix l'autorització escrita de l'editor; la llei preveu sancions
per als infractors. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment de l'obra,
a través del portal www.conlicencia.com o bé trucant als telèfons 91 702 19 70 /
93 272 04 47. Tots els drets reservats.

ÍNDIX

<i>Pròleg</i>	13
1. Un nou realisme	21
2. L'autèntic <i>Senyor de les mosques</i>	39
PRIMERA PART. L'ESTAT DE NATURESA	59
3. L'ascens de l' <i>Homo puppy</i>	69
4. El coronel Marshall i els soldats que no van disparar	93
5. La maledicció de la civilització	111
6. El misteri de l'illa de Pasqua	131
SEGONA PART. DESPRÉS D'AUSCHWITZ	153
7. Al soterrani de la Universitat de Stanford	159
8. Stanley Milgram i la màquina de descàrregues elèctriques	177
9. La mort de Catherine Susan Genovese	197
TERCERA PART. PER QUÈ PERSONES BONES FAN COSES	
DOLENTES	211
10. Com encega l'empatia	219
11. Com corromp el poder	239
12. L'error de la Il·lustració	255
QUARTA PART. UN NOU REALISME	265
13. La força de la motivació intrínseca	279

14. L' <i>Homo ludens</i>	293
15. Una democràcia autèntica és així	309
 CINQUENA PART. L'ALTRA GALTA	 329
16. Prendre el te amb terroristes	337
17. El millor remei contra l'odi, el racisme i els prejudicis	357
18. Quan els soldats van sortir de les trinxeres	373
 <i>Epíleg. Deu màximes</i>	 387
<i>Agraïments</i>	409
<i>Notes</i>	411

UN NOU REALISME

I.

Aquest llibre parteix d'una idea radical, una idea que angoixa els poderosos des de fa segles. Una idea que religions i ideologies rebutgen, que els mitjans de comunicació eviten, i que la història sembla entestada a ignorar.

Al mateix temps, és una idea que troba suport a gairebé tots els àmbits de la ciència, una idea apuntalada per l'evolució i confirmada per la vida quotidiana. Una idea tan intrínseca a la naturalesa humana que pot passar desapercibuda.

Però si tinguéssim la valentia de prendre'ns-la seriosament, veuríem que pot desencadenar una revolució i trastocar tota la societat. I quan te la fas teva, et pot arribar a canviar la vida i fer que ja no tornis a veure el món de la mateixa manera.

De quina idea estic parlant?

De la idea que la major part de la gent, en el fons, és prou decent.

No conec ningú que ho expliqui millor que Tom Postmes, professor de psicologia social a Groningen (Països Baixos). Fa anys que planteja el mateix dilema als seus estudiants: un avió fa un aterratge forçós i es parteix en tres trossos. La cabina s'omple de fum, els passatgers entenen que han de sortir-ne. Què passarà?

- Al planeta A, els passatgers es pregunten els uns als altres com estan. Es dona prioritat a les persones que necessiten ajuda, la gent està disposada a arriscar la vida, fins i tot per desconeguts.
- Al planeta B, cadascú va a la seva. Tothom està terroritzat, hi ha coces i empentes. Criatures, gent gran i persones amb mobilitat reduïda acaben esclafades.

La pregunta és: en quin planeta vivim?

«Calculo que un 97% pensa que vivim al planeta B —explica Postmes—, però en realitat gairebé sempre som al planeta A».²⁸

Tant és a qui ho preguntis: gent d'esquerres o de dretes, amb estudis o sense, gairebé tothom comet el mateix error. «No ho saben ni els estudiants de primer, ni els de tercer, ni els de màster, i tampoc ho saben la majoria de professionals, ni tan sols els que treballen en equips d'emergència —sospira Postmes—. I no és per falta d'estudis que ho corroborin: de fet, ho podríem saber des de la Segona Guerra Mundial».

Fins i tot les catàstrofes més famoses de la història van passar al planeta A. L'enfonsament del *Titanic*, per exemple. Si has vist la pel·lícula, potser penses que tothom va ser presa del pànic (excepte l'orquestra), però no: no hi va haver empentes ni estrebades. Un testimoni dels fets va assegurar que «no hi va haver mostres de terror ni histèria», ni «crits de por, ni correddisses frenètiques d'un costat a l'altre».²⁹

O penseu en l'11 de setembre de 2001. Milers de persones van baixar amb calma per les escales de les Torres Bessones, encara que sabien que les seves vides corrien perill. Es donava prioritat a bombers i ferits. «La gent deia: “No, no, després de tu” —va recordar una de les víctimes més endavant—. No m'hauria imaginat mai que en un moment així, algú fos capaç de dir: “Passa tu, sisplau”. Va ser increïble».³⁰

Que som egoistes, espantadissos i agressius per naturalesa és un mite persistent. El biòleg Frans de Waal parla de

la teoria de les aparences,³¹ segons la qual la moralitat no és més que una pàtina superficial que s'esquerda a la mínima. Però en realitat, passa a l'inrevés: justament quan cauen bombes del cel o reboten els discs és quan mostrem la nostra millor cara.

El 29 d'agost de 2005 es van trencar els discs de Nova Orleans. L'huracà Katrina va assotar la ciutat, un 80% de les cases van quedar negades. Va ser la catàstrofe natural més greu de la història dels Estats Units. Hi van morir almenys 1.836 persones.

Aquella setmana, els diaris van anar plens de notícies sobre violacions i tirotejos a la ciutat. Van circular històries horribles sobre bandes de saquejadors i un franc tirador que disparava als helicòpters de salvament. A l'estadi Superdome, on es va muntar el centre d'acollida més gran de la ciutat, hi havia ni més ni menys que vint-i-cinc mil persones atrapades sense electricitat ni aigua. Els periodistes van informar que a dos nadons els havien tallat el coll, i que una nena de set anys havia estat violada i assassinada.³²

El cap de la policia temia que a la ciutat hi acabaria regnant l'anarquia, i la governadora de Louisiana li va donar la raó: «El que més m'indigna és que sovint aquesta mena de desastres fan sortir el pitjor de la gent».³³

Aquesta conclusió va fer la volta al món. Timothy Garton Ash, historiador reconegut, va escriure al diari britànic *The Guardian* el que pensava tothom:

Si retirem els elements bàsics d'una vida ordenada i civilitzada (menjar, aixopluc, aigua potable, un mínim de seguretat personal), en poques hores ens degradem a un estat primari hobbesià, una guerra de tots contra tots. [...] Alguns es converteixen temporalment en àngels, la majoria tornen a ser micos.

Aquí la tornem a tenir: la teoria de les aparences. Segons Garton Ash, Nova Orleans havia obert una esquerda «a l'es-corça prima del magma tumultuós de la naturalesa humana».³⁴

Però uns mesos més tard, quan els periodistes ja no hi eren, s'havia tret l'aigua i els columnistes havien trobat un altre tema de què parlar, els investigadors van descobrir què havia passat realment a Nova Orleans.

Va resultar que el presumpte franc-tirador era la vàlvula d'un dipòsit de gas. A l'estadi Superdome havien mort sis persones: quatre per causes naturals, una per sobredosi i una altra per suïcidi. El cap de policia va haver d'admetre que no havia rebut cap denúncia d'assassinat ni violació. I sí que hi havia hagut saquejos, però sobretot per part de grups que col·laboraven per sobreviure; de vegades, fins i tot amb la policia.³⁵

Investigadors del Disaster Research Center (Centre d'Investigació de Catàstrofes) de la Universitat de Delaware van arribar a la conclusió que «la immensa majoria de comportaments espontanis van ser prosocials».³⁶ Es va congreguar una enorme flota de vaixells, alguns vinguts fins i tot des de Texas, per salvar el màxim possible de persones. Es van formar centenars de grups de salvament. Un dels grups es va autoanomenar els Saquejadors Robin Hood: onze amics que «robaven» i repartien menjar, roba i medicaments.³⁷

En resum: la ciutat no va quedar inundada d'egoisme i anarquia, sinó de valor i amor al proïsme. En aquest sentit, l'huracà Katrina confirma la imatge científica de com reaccionen els éssers humans davant d'una catàstrofe. Des de 1963, el Disaster Research Center ha constatat que, al contrari del que veiem a les pel·lícules, després d'una catàstrofe no es desferma mai un pànic total, no hi ha mai una onada d'egoisme. En general, el nombre de crims (assassinats, robatoris, violacions) baixa. La gent manté la calma i actua de pressa, sense quedar en xoc. I, com fa notar un dels investigadors, «encara que hi hagi saquejos, mai no arriben ni de lluny al nivell dels béns i recursos que es comparteixen gratuïtament i de manera massiva».³⁸

Les emergències fan sortir el millor de la gent. No se m'acut cap altra evidència sociològica tan demostrada que s'obvii tan sovint com aquesta. La imatge que transmeten els mitjans és sempre exactament la contrària del que passa en realitat quan es produeix una catàstrofe.

Mentrestant, els rumors persistents sobre Nova Orleans sí que van provocar la pèrdua de vides humanes: l'ajuda va arribar amb una lentitud exasperant, perquè els equips de salvament no s'atrevien a entrar a la ciutat sense una escorta de forces de seguretat. A la capital es van concentrar setanta-dos mil militars amb l'ordre de disparar contra «la púrria». «Aquestes tropes saben disparar i matar [...] i penso que ho faran», va afirmar la governadora.³⁹

I efectivament. Al pont Danziger, a l'est de la ciutat, la policia va disparar contra sis afroamericans innocents i desarmats, cosa que va provocar la mort d'un noi de disset anys i d'un home de quaranta amb una discapacitat psíquica. (Més endavant, cinc agents van ser condemnats a llargues penes de presó arran d'aquest fet.)⁴⁰

El desastre de Nova Orleans és un exemple extrem, sí, però la dinàmica en cas de catàstrofe sempre és la mateixa. Es produeix un desastre, es genera una onada de col·laboració, i els dirigents sucumbeixen a l'espant i això provoca el segon desastre.

«La meva opinió personal és que el pànic de l'elit apareix perquè els poderosos pensen que la gent és com ells»,⁴¹ escriu Rebecca Solnit, autora de l'obra magistral *A Paradise Built in Hell* (2009) sobre l'huracà Katrina. Reis i dictadors, governadors i generals pensen que la gent és egoista perquè ells mateixos sovint ho són, i recorren a la violència per prevenir una cosa que només passa en la seva fantasia.

2.

L'estiu de 1999, en una petita escola de Bornem, a Bèlgica, nou nens van patir un seguit de símptomes misteriosos. Mal de cap,

vòmits, palpitations. Al matí havien anat a classe tan contents, però a la tarda no es trobaven bé. Als mestres només se'ls va acudir una explicació: aquests nou nens havien begut Coca-Cola a l'hora de dinar.

Els periodistes no van trigar a assabentar-se de l'incident, i el telèfon de la seu central de Coca-Cola va començar a sonar. Aquell vespre l'empresa va publicar un comunicat de premsa en què anunciava que retirarien milions d'ampolles de les botigues belgues. «Estem buscant desesperadament el motiu i esperem tenir una resposta definitiva en els propers dies», va afirmar una portaveu.⁴²

Però ja era massa tard. Els símptomes es van escampar com una taca d'oli per tot el país, i fins i tot van arribar a França. Les ambulàncies s'enduien criatures pàl·lides com cadàvers. Aquella setmana, la sospita es va estendre a tots els productes de Coca-Cola: Fanta, Sprite, Nestea, Aquarius. L'«incident de la Coca-Cola» va ser un dels pitjors maldecaps financers d'aquesta empresa de cent set anys d'història. Van haver de retirar disset milions de caixes de refrescos de Bèlgica, i destruir tot el que tenien a les cambres refrigeradores.⁴³ Cost: més de dos-cents milions de dòlars.⁴⁴

Però aleshores va passar una cosa estranya. Al cap d'un parell de setmanes, els toxicòlegs van sortir del laboratori amb les mans buides. A les ampolles no hi havia res: ni pesticides, ni patògens, ni metalls tòxics. Res de res. Tampoc no es va trobar res a l'orina ni la sang dels centenars de pacients. Els científics no trobaven cap explicació a aquells símptomes tan aguts que en aquell moment ja s'havien constatat en més de mil nens i nenes.

«Els infants estaven malalts de debò, que no n'hi hagi cap dubte —va comentar més tard un dels investigadors—, però no per culpa de la Coca-Cola».⁴⁵

Aquest incident ens remet a una pregunta filosòfica molt antiga: què és la veritat?

Algunes coses són certes tant si te les creus com si no. L'aigua bull a cent graus, fumar mata, el president Kennedy va ser assassinat el 22 de novembre de 1963 a Dallas.

Altres coses poden esdevenir veritat si hi creiem. En sociologia es parla de profecies autocomplertes. Si, per exemple, predius que un banc farà fallida i prou gent et creu, trauran els diners dels comptes fins que el banc faci fallida de debò.

O pensem en l'efecte placebo. Si et prens un medicament fals que el metge diu que funciona, podria ser que et trobessis millor. Com més teatral és el placebo, més probabilitats hi ha que funcioni; una injecció sol anar millor que una pastilla, per exemple. En aquest sentit, fins i tot les sagnies podien funcionar: no perquè la medicina medieval fos cap meravella, sinó perquè molta gent es creia que milloraria després d'una intervenció tan brutal.

I el placebo definitiu és la cirurgia. Posa't bata blanca, administra sedació, pren-te un cafè i quan el pacient es desperti, explica-li que l'operació ha estat un èxit rodó. Un ampli estudi del *British Medical Journal* que comparava operacions autèntiques amb intervencions falses (per a afeccions com el mal d'esquena o les úlceres estomacals) va demostrar que el placebo també era efectiu en tres quartes parts dels casos, i en la meitat anava tan bé com el tractament real.⁴⁶ Però també pot passar a l'inrevés: et prens una pastilla innòcua pensant que et posaràs malalt, i hi ha moltes probabilitats que t'hi posis. Si un metge adverteix els pacients dels efectes secundaris més greus d'un tractament, podrien desenvolupar-los. S'han fet relativament pocs estudis sobre aquest efecte nocebo, perquè no és gaire ètic fer creure a la gent que es posarà malalta, però tot fa pensar que pot ser molt potent.

L'estiu de 1999, diversos metges belgues van arribar a la mateixa conclusió. Potser sí que algunes ampolles de Coca-Cola de Bornem havien tingut algun problema; podria ser. Però els científics estaven totalment segurs d'una cosa: el que va passar a la resta del país era una «malaltia psicogènica mas-

siva». O, per dir-ho d'una manera més planera, s'ho havien imaginat.

Això no vol dir que les víctimes fingissin: més de mil criatures belgues havien patit realment nàusees, febre i rodaments de cap. El que ens imaginem pot convertir-se en realitat. Si l'efecte nocebo ens ensenya alguna cosa, és que les idees no són mai només idees. Ens convertim en allò que creiem. Trobem el que busquem. Passa el que prediem.

I per reblar el clau: la nostra imatge negativa de la humanitat també és un nocebo.

Si creiem que la major part de la gent no és de confiança, ens tractarem en conseqüència i farem sortir el pitjor de cadascú.

Poques idees influeixen tant en la nostra visió del món com el que pensem de la naturalesa humana. Rebem el que esperem rebre. Si volem afrontar els problemes més importants del nostre temps (des de l'escalfament de la Terra fins a la disminució de la confiança mútua), crec que hem de començar per adoptar una visió diferent de la naturalesa humana.

En aquest llibre no dic que siguem bons per naturalesa: no som uns angelets. Tenim una cara bona i una de dolenta, la qüestió és cap a quina ens girem.

El que sí que defenso és que per naturalesa, de nens, en una illa deshabitada, quan esclata una guerra o rebenten els dics, tendim molt a la cara bona. Aportaré moltes evidències científiques que demostren que és realista tenir una visió més positiva de la naturalesa humana; una visió, a més, que pot ser encara més realista si ens la comencem a creure.

Hi ha una paràbola que fa anys que corre per Internet sense que ningú sàpiga ben bé d'on ha sortit, però trobo que conté una veritat simple i profunda alhora:

Una vegada, un avi va dir al seu net:

—Dins nostre hi ha una lluita entre dos llops. Un és dolent: furibund, avariós, gelós, arrogant i covard. L'altre és

bo: tranquil, amable, modest, generós, sincer i fiable. Aquests dos llops lluiten dins teu i dins de tothom.

El nen va reflexionar un moment en silenci i després va preguntar:

—I quin llop guanyarà?

El vell va somriure:

—Doncs el que alimentis.

3.

Els darrers anys, si explicava en alguna festa que estava treballant en aquest llibre, només em guanyava mirades incrèdules i celles aixecades. Un editor alemany va rebutjar decididament la meua proposta: els alemanys no es creurien de cap manera que la gent fos bona. Un membre de la intel·ligència parisenc a em va assegurar que els francesos necessiten la mà dura de l'estat. En un viatge que vaig fer pels Estats Units després de les eleccions de 2016, un munt d'americans em van dir que no hi tocava.

Que la majoria de gent és prou decent? Però que no mira-va la televisió, jo?

No fa gaire es va publicar un estudi de dos psicòlegs americans que demostra que la gent és molt tossuda a l'hora de creure en l'egoisme innat de les persones. Els investigadors van presentar als subjectes dels seus experiments diverses situacions en què aparentment la gent feia coses bones, i va resultar que estem entrenats per veure egoisme a tot arreu.

Algú ajuda una persona gran a travessar el carrer? Segur que ho fa per quedar bé.

Algú dona diners a un captaire? Deu ser per sentir-se bé amb si mateix.

Ni tan sols no canviaven d'opinió quan els investigadors els mostraven xifres irrefutables sobre desconeguts que tornaven carteres perdudes i sobre el fet que la gran majoria de la

població no comet mai cap frau: «En lloc de pensar que s'equivocaven, assumien que aquell comportament que semblava al·truïsta havia de ser egoïsta per força».⁴⁷

El cinisme serveix per explicar-ho tot. Els cíncics sempre tenen raó.

La pregunta que em fascina des de fa anys és per què ens mirem el món amb aquest prisma tan negatiu. Com és possible que tanta gent cregui que som al planeta B, mentre tenim tantes evidències científiques que demostren que vivim al planeta A?

És per falta de formació? Més aviat al contrari. En aquest llibre apareixeran un munt d'erudits convençuts de la maldat de l'espècie humana. Doncs per ideologia política, potser? Resulta que això tampoc no hi influeix gaire. Moltes persones religioses pensen que som uns pecadors. Molts capitalistes creuen que som egoïstes per naturalesa. Molts ecologistes ens veuen com una plaga que destrueix el planeta. Milers d'opinions, una visió comuna de la naturalesa humana.

Per tant, em vaig començar a preguntar d'on ve, aquesta visió tan negativa: per què en algun moment vam començar a creure en la maldat de l'espècie humana?

A hores d'ara tinc una sospita.

Imaginem-nos que demà apareix una droga nova. Una droga extremadament addictiva que s'escampa entre la població en un tres i no res. Els científics l'analitzen i arriben a la conclusió que la droga està relacionada amb (cito textualment) «errors en la percepció de riscos, angoixa, desànim, indefensió adquirida, hostilitat envers els altres i apatia».⁴⁸

Ens prendríem aquesta droga? Deixaríem que la tastessin els nostres fills? La legalitzaria, el govern? La resposta a les tres preguntes és que sí. En realitat estic parlant d'una de les pitjors addiccions de la nostra època, una droga que consumim cada dia, fortament subvencionada i que distribuïm a gran escala entre la canalla: les notícies.

Jo em vaig criar amb la idea que les notícies són positives per al desenvolupament: un ciutadà implicat hauria de llegir el

diari i mirar el telenotícies amb regularitat. La idea és que si seguim les notícies serem ciutadans informats, i que això contribueix a la salut democràtica.

Molts pares encara diuen això als seus fills, però els científics estan arribant a conclusions molt diferents: desenes d'estudis demostren que les notícies són perjudicials per a la salut mental.⁴⁹

El primer a analitzar-ho, el professor universitari George Gerbner (1919-2005), ja va descriure la síndrome del món cruel als anys noranta. Els símptomes clínics inclouen misantropia, cinisme i pessimisme. Les persones que miren les notícies es mostren més sovint d'acord amb afirmacions com «la major part de la gent només pensa en si mateixa», i tenen més tendència a pensar que individualment no pots fer res per millorar el món. També pateixen estrès i depressió més sovint.

Fa uns quants anys es va plantejar una pregunta senzilla a persones de trenta països: «En general, creus que el món millora, es manté igual o empitjora?». En tots els països, de Rússia al Canadà, passant per Mèxic i Hongria, la gran majoria d'entrevistats va contestar que el món va a pitjor,⁵⁰ però de fet, és al revés: en les darreres dècades, la pobresa extrema, les víctimes de guerra, la mortalitat infantil, els crims, la fam, el treball infantil i el nombre de morts en catàstrofes naturals i accidents aeris han caigut en picat. Vivim a l'època més rica, segura i sana de la història.

Per què no en som conscients? És fàcil: perquè les notícies ens parlen de les excepcions, i com més excepcional sigui un esdeveniment (atemptats, violència, desgràcies), més digne és d'esment. Mai no es veuen titulars com ara «Ahir el nombre de persones que viuen en la pobresa extrema es va reduir en cent trenta-set mil», i això que hauríem pogut tenir aquesta notícia a la capçalera dels diaris cada dia dels darrers vint-i-cinc anys.⁵¹ Mai no es connecta en directe amb un corresponsal perquè digui «Soc en un cul de món on avui tampoc no ha esclatat cap guerra».

Ara fa uns quants anys, un equip de sociòlegs neerlandesos van fer un estudi sobre com es relaten els accidents aeris als mitjans de comunicació. Entre 1991 i 2005 el nombre d'accidents no va fer més que reduir-se, però cada cop rebien més atenció. La conseqüència va ser que la gent cada cop tenia més por de pujar als avions, tot i que eren cada vegada més segurs.⁵²

Un altre equip d'experts va construir una base de dades amb més de quatre milions de notícies de la premsa escrita dedicades a immigració, crim i terrorisme, i van descobrir que els diaris en parlen més en períodes en què la immigració o la violència es redueixen. «Per tant, sembla que no hi hagi cap relació, o potser fins i tot que hi hagi una relació negativa, entre les notícies i la realitat», van concloure els científics.⁵³

Quan parlo de «notícies» no em refereixo a tot el periodisme, per descomptat. Hi ha moltíssims tipus de periodisme que ens ajuden a entendre millor el món.

Però les notícies (enteses com informacions sobre esdeveniments recents, casuals i sensacionalistes) són el més habitual. Vuit de cada deu adults occidentals consumeix notícies diàriament. De mitjana, hi dediquem una hora al dia: això vol dir tres anys de la nostra vida.⁵⁴

Per què som tan susceptibles al pessimisme de les notícies? Hi ha dos motius. El primer és un fenomen que els psicòlegs anomenen biaix de negativitat: som més receptius a les coses dolentes que a les bones. Al llarg dels centenars de milers d'anys que vam viure com a caçadors recol·lectors, més ens convenia tenir por cent vegades injustificadament d'una aranya o una serp que no pas no tenir-ne tan sols una vegada que sí que hauria calgut: de massa por no es mor ningú, però la temeritat pot ser letal.

I en segon lloc patim una cosa anomenada biaix de la disponibilitat: si se'ns acudeixen fàcilment exemples d'alguna cosa, ens pensem que és més freqüent del que és. Així, doncs, el fet

que ens bombardegin amb històries horribles d'accidents aeris, pederastes i decapitacions (imatges que costa treure's del cap) distorsiona la nostra percepció del món. «No som prou racionals per estar exposats a la premsa», afirma l'estadístic Nassim Nicholas Taleb.⁵⁵

I en aquesta època digital en què ens trobem, les notícies encara es tornen més extremes. Abans, els periodistes no sabien gaire sobre els seus lectors concrets, produïen per a la massa. Però la gent de Facebook, Twitter i Google saben perfectament qui els llegeix. Saben on fas clic, saben què et sorprèn i què t'horroritza. Saben com retenir la teva atenció per mostrar-te els anuncis més lucratiu.

Aquesta bogeria dels mitjans actuals és, en el fons, una lluita contra la quotidianitat. Siguem sincers: la major part de la gent té vides avorrides. No tenen grans problemes, però s'avorreixen. I sí, tots volem veïns avorrits i sense grans problemes (i la majoria compleixen el perfil), però les coses avorrides no criden l'atenció. La quotidianitat no ven anuncis. Per això Silicon Valley ens serveix peces cada cop més cridaneres perquè hi fem clic més de pressa, sabent que «les notícies són per a la ment el que el sucre és per al cos», com va afirmar un novel·lista suís.⁵⁶

I la manera de servir-nos-les omet la bondat de l'ésser humà, perquè és el més quotidià i, per tant, el que menys crida l'atenció.

Fa uns quants anys vaig decidir fer un canvi: a partir d'ara, res de notícies ni mòbil a l'hora d'esmorzar. Ho substituiria per un bon llibre. Història, psicologia, filosofia.

Però de seguida em vaig trobar amb el mateix problema: als llibres també manen les excepcions. Els llibres d'història més venuts sempre tracten de desgràcies i adversitats, tirania i opressió. Guerra, guerra i més guerra. I quan no hi ha guerra, van els historiadors i en diuen «període d'entreguerres».

Des del punt de vista científic, durant dècades també va imperar una imatge negativa de la humanitat. Els llibres sobre

la naturalesa humana tenien títols com *Demonic Males*, *The Selfish Gene* i *The Murderer Next Door* [*Mascles demoníacs*, *El gen egoista* i *L'assassí de la casa del costat*].

Durant molt de temps, els biòlegs s'han basat en la versió més depriment de la teoria de l'evolució: encara que un acte semblés amable, es considerava egoista igualment. Afecte pels membres de la família? Nepotisme! Un mico comparteix un plàtan? L'altre l'està explotant!⁵⁷ O com va afirmar, amb to burleta, un biòleg americà: «El que considerem col·laboració és una barreja d'oportunisme i explotació. [...] Grata la crosta d'un altruista i veuràs sagnar un mentider».⁵⁸

En economia, tres quarts del mateix. Els economistes definien l'ésser humà com a *Homo economicus*. La seva teoria era que el que més ens preocupa és el benefici propi, com robots calculadors i egoistes, i partint d'aquesta idea van construir tota una catedral de teories i models sobre la qual es basen una pila de lleis.

En tot aquest temps, ningú no va pensar a investigar si l'*Homo economicus* existia realment, fins que l'any 2000 l'economista Joseph Henrich i el seu equip van visitar quinze petites comunitats de dotze països en cinc continents. Van fer tota mena de proves a agricultors, nòmades i caçadors recol·lectors, buscant algú que justificués la imatge egoista en què els economistes es basaven des de feia dècades.

Però no van tenir èxit. Un cop rere l'altre, els resultats demostraven que la gent era sociable i amable.⁵⁹

Després de publicar el seu influent article, Henrich va continuar buscant aquell ésser mític en què tants economistes creien. I finalment el va trobar, encara que *Homo* potser no era ben bé el nom adequat: resulta que l'*Homo economicus* no és cap ésser humà, sinó el ximpanzé. «El model de l'*Homo economicus* funciona extraordinàriament bé per predir el comportament dels ximpanzés en experiments senzills —explica Henrich secament—, o sigui que totes aquelles teories no són inútils, és només que les aplicàvem a l'espècie equivocada».⁶⁰

No fa tanta gràcia, en canvi, que ens hàgim passat dècades amb aquesta visió economicista de l'ésser humà actuant com un nocebo. Als anys noranta, l'economista Robert Frank ja va començar a preguntar-se com afectava els seus estudiants el fet de considerar l'ésser humà una criatura egoista. Els va manar tota mena de tasques que servien per mesurar la seva generositat, i va constatar que com més temps haguessin estudiat economia, més egoistes eren.

«Ens convertim en el que ensenyem», afirma Frank.

A Occident fa segles que s'ensenya que la gent és egoista per naturalesa. Grans pensadors com Tucídides, sant Agustí, Maquiavel, Hobbes, Luter, Calví, Burke, Bentham, Nietzsche, Freud i els pares fundadors dels Estats Units van defensar, cadascun a la seva manera, la teoria de les aparences. Tots tenien en comú creure que vivim al planeta B.

El més fascinant és que no només el cristianisme tradicional, sinó també la Il·lustració (el corrent que al segle XVIII va posar la raó per sobre de la fe) estan profundament arrelats en una imatge negativa de la humanitat. Els fidels ortodoxos pensaven que érem éssers perversos, i que el màxim a què podríem aspirar era a cobrir-nos amb una fina capa de religiositat. Molts filòsofs il·lustrats compartien la seva idea de la humanitat, però ells proposaven un altre remei: una pàtina de racionalitat per damunt de la nostra naturalesa podrida.

Crida l'atenció la continuïtat que hi ha hagut en el pensament occidental pel que fa a la visió de la naturalesa humana. «En general, podem dir que la gent és desagradida, imprevisible i hipòcrita», va escriure Maquiavel, fundador de la ciència política. «Tothom seria un tirà, si pogués», va afirmar John Adams, un dels fundadors de la democràcia americana. «Venim de generacions d'assassins que portaven les ganes de matar a la sang», va apuntar Sigmund Freud, fundador de la psicoanàlisi.

I el més estrany és que sempre se'ls qualifica de «realistes». Dels pensadors dissidents, que creien en la bondat de

l'ésser humà, se'n feia mofa.⁶¹ Emma Goldman, una feminista que fou perseguida tota la vida per la seva lluita per la llibertat i la igualtat, va exclamar: «Ai, pobra naturalesa humana, quins crims tan terribles s'han comès en nom teu! [...] Com més gran sigui el xarlatà mental, més definitiva és la seva insistència en la iniquitat i la feblesa de l'ésser humà».⁶²

Fa pocs anys que han començat a sortir científics de disciplines ben diferents que han arribat a la conclusió que hem de revisar de dalt a baix la nostra visió negativa de la humanitat. Aquesta idea és tan recent que els científics sovint ni tan sols estan al corrent de les conclusions dels seus col·legues. Com va exclamar una psicòloga eminent quan li vaig parlar dels nous corrents en l'àmbit de la biologia: «Caram, o sigui que allà també se n'han adonat?».

4.

Abans de relatar la meua cerca d'una nova visió de la humanitat, vull fer tres advertiments.

Per començar, qui defensa l'ésser humà s'enfronta a una hidra, el monstre mitològic de set caps al qual li creixien dos caps cada vegada que Hèracles n'hi tallava un. Amb el cinisme passa el mateix: cada vegada que refutes un argument misantrop, te'n donen dos més. La teoria de les aparences és un zombi que es nega a morir.

A més, qui defensa l'ésser humà també s'enfronta als poders establerts. Per als poderosos, una visió positiva de la humanitat és una amenaça, un pensament subversiu que mina la seva autoritat, perquè implica que no som unes bèsties egoistes a qui calgui controlar, regular i ensinistrar des de dalt. Implica que l'emperador va despullat. Una empresa amb treballadors intrínsecament motivats funciona la mar de bé sense directius. Una democràcia amb ciutadans implicats no necessita polítics.

I finalment, qui defensa l'ésser humà serà el blanc de tota mena de burles. Se'l titllarà d'ingenu, de beneit. Qualsevol punt feble del teu argumentari quedarà exposat sense clemència. En aquest sentit, és més fàcil ser un cínic: l'erudit pessimista que sermoneja des de la seva butaca sobre els defectes de la humanitat pot predir el que vulgui. Encara que una profecia seva no es converteixi en realitat, podrà seguir convençut del que pensa: qui sap si no acabarà per tenir raó en el futur? O potser és que els seus advertiments han servit per prevenir que passés el que temia. El profeta de la fatalitat sempre sona molt profund, digui el que digui.

En canvi, els motius per a l'esperança sempre són provisionals. «Encara» no ha passat res dolent, «encara» no t'han enganyat. Un idealista pot tenir raó tota la vida i tot i així ser considerat un ingenu. Amb aquest llibre, vull que això canviï, perquè el que ara sembla una insensatesa poc realista i inabastable pot convertir-se en la cosa més normal del món.

És l'hora d'una nova visió de la humanitat. És l'hora d'un nou realisme.